

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

OMBUDSMAN

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE

O POSETI

CENTRU ZA ZADRŽAVANJE STRANACA U VRANIDOLU

Za: G. Bejtush Gashi, Ministar
Ministarstvo | Unutrašnjih Poslova

G. Valon Krasniqi, Direktor
Departman za Državljanstvo, Azil i Migraciju

G. Kushtrim Haliti, Direktor
Centar za Održavanje Stranaca

Kopija: Gđa Duda | Balje, Presednica
Komisija za ljudska prava, polnu ravnopravnost, nestala lica i peticije

U skladu sa članom 135. stav 3. Ustava Republike Kosovo, i člana 17. Zakona 05/L-019 o Ombudsmanu, Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture Ombudsmena posetio je Centar za zadržavanje stranaca u Vranidolu.

Priština, 2 maj 2018

UVOD

Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture (u daljem tekstu „NMST“) Ombudsmana, prema članu 17. Zakona o Ombudsmanu, br. 05/L-019, može posetiti u svako vreme i bez najave mesta gde borave lica lišena slobode, uključujući ovde i mesta gde borave strana lica lišena slobode, čiji je boravak u Republici Kosovo u suprotnosti sa važećim zakonima i koja su predmet prinudnog vraćanja iz Republike Kosovo.

Na osnovu ovog mandata, NMST je 7. marta 2018. posetio Centar za zadržavanje stranaca (u daljem tekstu „CZS“). Centar za zadržavanje stranaca funkcioniše u okviru Departmana za državljanstvo, azil i migraciju (DDAM) Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP). Prema članu 2. Uredbe (MUP) br. 03/2014 o funkcionisanju Centra za pritvor stranaca (u daljem tekstu „Uredba“), u ovom centru smeštaju se stranci koji su predmet uklanjanja silom, kao i stranci za koje se smatra da krše javnu bezbednost, u cilju provere njihovog identiteta ili iz drugih razloga. Centar je počeo sa radom u 2010. godini, kapaciteti ovog Centra su 76 lica.

Cilj ove posete je monitoring poštovanja prava stranaca koji borave u CZS-u, prava koja su utvrđena Zakonom o strancima, Zakonom o azilu, Uredbom o funkcionisanju Centra za pritvor stranaca i međunarodnim standardima. Monitoring tim je bio sastavljen od jednog pravnog savetnika, jednog lekara i jednog psihologa.

Tokom posete, posebno su razmotrene pitanje postupaka prijema, upoznavanje stranaca sa njihovim pravima, tretman i smeštaj, zdravstvena zaštita, koja se pruža, istinski kontakt sa spoljnim svetom, osoblje CZS-a i osoblje obezbeđenja, njihova adekvatna obuka i priprema za rad sa ovom kategorijom, disciplinske mere koje se mogu izricati strancima u CZS-u i način njihovog izvršenja, pravo na žalbu na takve mere i drugi aspekti.

Tokom posete CZS-u, osoblje Centra je pružilo NMST-u punu saradnju. Tim je bez odlaganja imao pristup svim prostorijama Centra. Timu su obezbeđene sve informacije za obavljanje zadataka i omogućeno je intervjuisanje lica koja su bila na zadržavanju bez prisustva službenika obezbeđenja i drugih službenika u CZS-u.

Na nalaza tokom ove posete, NMST Ombudsmana, preporučila je nadležnim organima da preduzimaju aktivnosti u okviru njihove nadležnosti tako da se poštovanje prava stranaca u CZS-u bude u skladu sa važećim zakonima i međunarodnim standardima, posebno u skladu sa utvrđenim standardima Evropskog komiteta za sprečavanje torture, koji su objavljeni u martu 2017. godine.

Postupci prijema

1. Član 7. Uredbe utvrđuje da prijem u Centru vrši se u skladu sa nalogom za pritvor stranca u Centru, kojeg izdaje DMS. Prilikom predaje stranca u Centru, DMS treba dostaviti: nalog za pritvor u Centru, nalog za prinudno udaljenje, kao i nalog za dobrovoljno udaljenje, ako je izdat, izveštaj policijskog službenika, uključujući i procenu rizičnosti, potvrdu o oduzetim dokumentima i stvarima, kao i oduzete dokumente i stvari. Dalje, prema Uredbi Centar potvrđuje prijem stranca putem prijemnice¹. Na osnovu dosijea prisutnih stranaca, **NMST je primetila da su organi poštovali gore navedene kriterijume, koji su utvrđeni u Uredbi.**

Garancije protiv zlostavljanja

2. NMST primećuje da utvrđeni standardi od strane Evropskog komiteta za sprečavanje torture (u daljem tekstu „KST“) izričito propisuju da svi pritvoreni stranci kao ilegalni emigranti od trenutka lišenja slobode treba da uživaju tri osnovna prava na isti način kako ih uživaju i druge kategorija lica lišene slobode. Ova prava su: da imaju pristup advokatu odbrane, da imaju pristup lekaru i da imaju mogućnost upoznavanja njihovih najbližih ili treće stranke po njihovom izboru sa činjenicom da su pritvoreni.²
3. NMST takođe primećuje da KST, u izveštaju o poseti u Holandiji 2007. godine, u stavu 36. izričito utvrđuje:

*“Po mišljenju Evropskog komiteta za sprečavanje torture, pritvoreni stranci zbog emigracije (bilo da su oni tražioci azila ili ne) treba da imaju pravo da od trenutka njihovog lišenja slobode informišu osobu po njihovom izboru o njihovom stanju, da imaju pristup lekaru i advokatu. Dalje, pritvoreni stranci zbog emigracije, trebaju se upoznati izričito, i bez odlaganja, na jeziku kojeg oni razumeju, o njihovim pravima i postupcima koji se sprovode u njihovom slučaju. U tu svrhu, pritvorenicima zbog emigracije treba na sistematski način pružiti dokumenat koji sadrži ovu informaciju; dokumenat treba da bude raspoloživ na najčešće govorne jezike dotičnih lica i ako je neophodno trebaju biti na raspolaganju i usluge prevodioca. Dotična lica (pritvorenici) treba da potvrđuju da su oni upoznati sa njihovim pravima na jezik kojeg oni mogu da razumeju“.*³

4. Na osnovu odredaba Zakona br. 04/L-219 o strancima u Republici Kosovo, stranac, koji se smešta u Centru upoznaje se u pismenom obliku, na jednom od službenih jezika i na engleskom jeziku, o pritvoru u Centru za zadržavanje, koji sadrži razloge pritvora, rokove pritvora, pravo na obezbeđuje svoju pravnu zaštitu, kao i da kontaktira sa svojim najbližim”.⁴
5. Što se tiče prava stranca da kontaktira sa konzulatom ili ambasadom države, NMST primećuje da Zakona o strancima utvrđuje pravo stranca da upoznaje diplomatsko ili konzularno predstavništvo o svom pritvoru.⁵ Takođe KST u 19. Opštem izveštaju, kao

¹ Član 7. Uredbe o Centru za pritvor stranaca.

² Evropski komitet za sprečavanje torture, 19, Opšti izveštaj Evropskog komiteta za sprečavanje torture, stav 81. na : <http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%7B%22p-standards-inf-2009-27-part-en-3%22%7D%7D>, (14.3.2018)

³ Vidi na: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%7B%22p-nld-20070607-en-14%22%7D%7D>, (14.3.2018).

⁴ Zakon br. 04/L-219 o strancima, član 108.

⁵ Zakon br. 04/L-219 o strancima, član 114. stav 3.

osnovno pravo smatra pravo stranog pritvorenika da kontaktira konzulat zemlje iz koje dolazi.⁶

6. Prema Uredbi i Zakona o strancima, stranac koji je smešten u ovom Centru ima sledeća prava: informisanje o pravu na žalbu za pritvor u Centru, pravo na besplatnu pravnu pomoć, pravo na prevodioca na svom jeziku ili na jeziku kojeg on/ona razume, pravo na komunikaciju sa relevantnim domaćim ili međunarodnim organima i organizacijama, kao i sa nevladinim organizacijama.⁷
7. NMST je primetio da u svim hodnicima Centra rade sigurnosne kamere koje su neprekidno u radu. Prema službenicima, snimci kamera čuvaju se do dva meseca. U izveštaju o poseti u irskoj 2010. godine, KST je smatrao da postojanje sigurnosnih kamera kao jedna od garancija protiv fizičkog zlostavljanja u centrima gde borave lice lišene slobode.⁸
8. Što se tiče prava na informisanje na svom jeziku ili na jezik kojeg strani pritvorenici razumeju i prava da imaju usluge prevodioca, NMST je upoznat od strane Centra da MUP poseduje spisak prevodioca koji pružaju usluge prevodenja i na druge jezika za strance osim usluga na engleskom jeziku.
9. **NMST, je tokom posete primetio da se stranci u CZS-u informišu o svojim pravima putem brošura koje su napisane na najčešćim jezicima, međutim CZS ne poseduje jedan dokument u kojem su ova prava napisana i u kojem strani pritvorenici potvrđuju da su upoznati sa njihovim pravima na jeziku kojeg oni razumeju.**

Zlostavljanje

10. Tokom posete NMST-a, u Centru je bilo prisutno 5 pritvorenih stranih lica. NMST je kontrolisao njihove dosjee i takođe je realizovao intervju u sobama gde su oni bili smešteni bez prisustva osoblja obezbeđenja. NMS nije primio nijednu žalbu od intervjuisanih lica za fizičko zlostavljanje, prekomernu upotrebu fizičke sile ili za ponašanje osoblja obezbeđenja i službenika CZS-a, koje ne bi bilo u skladu sa poštovanjem njihovog dostojanstva.

Incident od 19. januara 2018.

11. Prilikom kontrole registara i dosjeka smeštenih lica u ovom Centru, NMST je primetio da 19. januara 2018, jedan od stranih lica kršio je staklo rukom, i kao posledica toga, povredio je ruku.
12. NMST je intervjuisao dotičnu osobu i nije primio žalbe u vezi sa njenim tretmanom od strane osoblja CZS-a i osoblja obezbeđenja. U njegovom dosijeu je potvrđeno da je osoba blagovremeno dobila lekarsku pomoć.
13. NMST je 8. marta 2018, putem elektronske pošte zatražio od Departmana za državljanstvo, azil i migraciju da mu omogućuje pristup sigurnosnim kamerama, kako bi videli snimke od 19. januara 2018, koji se nadovezuju sa dotičnim incidentom.

⁶ Za više detalja vidi na: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22standards-inf-2009-27-part-en-3%22%7D>, (14.3.2018)

⁷ Član 9. Uredbe (MUP) br. 03/2014 o funkcionisanju Centra za pritvor stranaca. Standardi Evropskog komiteta za sprečavanje torture, na: <https://rm.coe.int/16806fbf12>, (13.3.2018)

⁸ Izveštaj KST-a o poseti u Irskoj, 2010. godine, stav 18. objavljen 2011. godine, na: <https://rm.coe.int/1680696c98>, (15.3.2018).

14. Tokom sastanka sa DDAM-om, NMST je upoznat da će biti konsultovan Departman za informacionu tehnologiju u vezi sa pristupom sigurnosnim kamerama i ako postoji tehnička mogućnost da se ovi snimci čuvaju duže. **NMST je pratiti ovo pitanje i ubuduće.**

Besplatna pravna pomoć

15. Prema službenicima u CZS-u, UNHCR pruža besplatnu pravnu pomoć strancima koji su zadržani, koji predstavljaju potencijalne tražioce azila, ali ne i ostalima. Isto tako, važeća uredba pruža im neprekidan pristup Ombudsmanu i nekoliko drugim međunarodnim organizacijama. Od kontrolisanih dokumenata NMST je primetio da u CZS-u imaju pristup i domaće nevladine organizacije.

16. Tokom sastanka sa rukovodstvom DDAM-a, 23. marta 2018, NMST je upoznat da je jedna opcija za besplatnu pravnu pomoć Državna agencija za besplatnu pravnu pomoć. Međutim, prema odgovornom licu u CZS-u, u poslednje vreme ova agencija ne dolazi u CZS-u. Dana 26. marta 2018, NMST je komunicirao sa NVO CRPK koja je saopštila da u CZS-u pruža besplatnu pravnu pomoć samo ako su strani pritvorenici potencijalni kandidati za traženje političkog azila, u suprotnom ne.

17. Dana 28. marta 2018, NMST je kontaktirao da Agencijom za besplatnu pravnu pomoć da bi proverio da je ova agencija uključena u pružanju besplatne pravne pomoći za strane pritvorenike koji su predmet prinudnog vraćanja. Prema službenicima ove agencije, ova agencija prema Zakonu o Agenciji za besplatnu pravnu pomoć, može pružati besplatnu pravnu pomoć strancima koji imaju privremenu boravišnu dozvolu u Republici Kosovo, međutim do sada nisu imali slučajeve pružanja pravne pomoći stranim pritvorenicima.

18. **NMST primećuje da član 9. stav 1.2 Uredbe, predviđa pravo na besplatnu pravnu pomoć strancima koji se nalaze na zadržavanju u CZS-u.**

19. Dalje, prema ovoj Uredbi, prilikom prijema stranca u Centru, službenik Centra informiše stranca o pravilima u CZS-u. Centar treba da obezbeđuje informativne brošure u stranim jezicima o pravima i obavezama stranca koji se smešta u ovom Centru. **NMST je primetio da Centar poseduje brošure ne raznim jezicima, kao što su: arapski, francuski, turski, engleski jezik, u cilju upoznavanja stranaca sa njihovim pravima.**

Materijalni uslovi

20. Tokom posete Centru, NMST je posetio dve zgrade gde se drže stranci, uključujući sve prostorije kao što su sobe za intervjuisanje, soba za izolaciju, spavaće sobe, porodične sobe, sobe za aktivnosti odraslih, koje su opremljene TV-ima, kartama, šahovskim tablama, i takođe u jednom kutku bila je biblioteka sa malim brojem knjiga, soba za dečje aktivnosti opremljena igračkama, koje su projektovane prema standardima, soba gde se omogućuje obavljanje verskih aktivnosti, kuhinja koje je kompletirana nameštajem, kao i vešernica dovoljno opremljena za kapacitet Centra. Sve sobe pružaju pristojan smeštaj, grejanje i dovoljno prirodnog osvetljenja. **NMST smatra da Centar ispunjava sve uslove za smeštaj stranih lica.**

21. Tokom posete NMST je upoznat da CSZ ne snabdeva se vodom zbog tehničkih kvarova kao posledica poplave. NMST je upoznat da Centar ima nedostatak vode skoro 5 dana. NSMT je primetio da u nekoliko prostorija CZS-a oseća se neprijatan miris, a takođe u delu hodnika primećuje se vlaga, zbog oštećenja cevi. Prema rukovodiocu CZS-a, sa malo vodenih rezervi su pokušali da upravljaju situacijom, ali je bilo nedovoljno za pritvorena lica i osoblje.
22. NMST je odmah nakon posete, kontaktirao Regionalnu kompaniju za vodovod u cilju informisanja o ovom stanju. Rukovodstvo Vodovoda je obećala da će odmah preduzeti aktivnosti za rešavanje tehničkih problema za redovno snabdevanje vodom CZS-a. Dana 9. marta 2018, direktor CZS-a upoznao je NMST da je pitanje vode regulisano. **NMST visoko ceni neposrednu posvećenost Regionalne kompanije vodovoda, kao nadležnog organa u ovom slučaju, za snabdevanje vodom CZS-a.**

Režim

23. Član 24. stav 1. Uredbe utvrđuje da svaki pritvoreni stranac u Centru ima pravo na provetravanje najmanje dva (2) sata dnevno u spoljnim prostorijama Centra. Zbog zdravstvenih razloga rukovodilac centra može produžiti vreme provetravanja. Dalje u članu 24. stav 3. utvrđuje da tokom vremena provetravanja mogu se obavljati kulturne i sportske aktivnosti.
24. NMST je primetio da Centar ima mali sportski teren koji nije opremljen pratećim elementima, gde bi stranci mogli da se bave konkretnim sportskim aktivnostima, kao što su košarka, fudbal i druge sportske igre. **NMST, kao i u izveštaju sa preporukama, koji je objavljen nakon posete CZS-u 2016. godine, podstiče relevantne organe da povećaju svoje napore za pružanje mogućnosti za konkretne sportske aktivnosti i druge aktivnosti za strance u ovom Centru.**
25. KST, u utvrđenim standardima u martu 2017. godine, za pritvor stranaca zbog emigracije, naglašava značaj jednog režima koji sadrži što više aktivnosti. **Prema KST-u, što je duži period zadržavanja stranaca, toliko treba sprovesti aktivnosti koja se pružaju njima.⁹**
26. Tokom sastanka sa direktorom DDAM-a, NSMT je upoznat da su otvoreni postupci tendera za nabavku prateće opreme kako bi se pritvorenim strancima u CZS-u pružilo više aktivnosti.

Osoblje Centra za zadržavanje stranaca

27. Osoblje Centra sastoji se od rukovodioca, dva službenika za prijem i registraciju stranaca i osoblja obezbeđenja. Tokom posete, NMS je upoznat da je osoblje obezbeđenja obučeno za obavljanje zadataka fizičke zaštite zgrade i imovine, međutim nisu obučeni da rade sa stranim licima koja su lišena slobode, koji su prema Zakonu o strancima predmet prinudnog vraćanja. **U vezi s tim, NMST je 23. marta 2018. godine, održao zvanični sastanak sa direktorom Departmana za državljanstvo, azil i migraciju, i tom prilikom je upoznat da osoblje obezbeđenja nije pohađalo adekvatne obuke za rad sa ovom kategorijom.**
28. U vezi sa neophodnim osobljem u takvim centrima, NMST primećuje da KST u objavljenim standardima u martu 2017. godine, o centrima za zadržavanje stranaca, posebno naglašava da se nadzorno osoblje za ove centre treba pažljivo izabrati i obučavati na prikladan način.

⁹ Za više detalja vidi na: <https://rm.coe.int/16806fbf12>, (14.3.2018)

29. Pored posedovanja razvijenih kvaliteta u oblasti interpersonalne komunikacije, dotično osoblje treba prihvatiti razne kulture pritvorenih osoba i najmanje nekoliko njih da poseduju odgovarajuće jezičke sposobnosti. Dalje, oni trebaju razlikovati moguće simptome reagovanja protiv stresa koji se pojavljuje kod pritvorenih lica, i da preduzimaju odgovarajuće mere.
30. Isto tako, KST naglašava da karakter jedne institucije pritvora za strance zbog emigracije ne treba biti tipa zatvora, što znači da osoblje koje radi u centrima za zadržavanje stranaca ne treba da bude opremljeno gumenim bičevima, lisicama ili *pepper spray* i preporučila je da se takva oprema ne nosi na taj način da bude vidljiva od stranaca.¹⁰
31. Prema službenicima CZS-a, osoblje obezbeđenja u CZS-u, u sklopu njihove opreme imaju lisice i gumene bičeve. Tokom posete, NMST je primetio sa osoblje obezbeđenja nosi opremu koju ima na raspolaganje na taj način da se ona jasno vidi od pritvorenih stranaca.

Zdravstvena zaštita

32. Utvrđeni standardi od strane KST-a u vezi sa pravima stranih pritvorenika, utvrđuju da pravo na medicinske usluge kao osnovno pravo i jedna od garancija protiv zlostavljanja.
33. Član 10. Uredbe (Lekarski pregled) izričito utvrđuje da profesionalno medicinsko osoblje obavlja opšti lekarski pregled stranaca nakon njihovog smeštaja u ovom centru. **Uredba dalje predviđa da svi stranci uzrasta preko pet godina treba da vrše test tuberkuloze, u okviru kojeg treba uraditi i rendgen pluća.**
34. Prema odgovornom licu CZS-a, strancima se obavljaju ovi pregledi u skladu sa Uredbom, osim određenih slučajeva koji se odmah deportuju. Isto tako, preliminarni pregledi vrše se i od strane Policije Kosova, pre nego što se stranci odvedu u CZS.
35. **Međutim, iz kontrolisanih dosijea stranaca koji su bili na zadržavanje u CZS-u, NMST nije pronašao nikakav činjenicu koja dokazuje da je postupano u skladu sa članom 10. Uredbe.**
36. U vezi sa strancima sa mentalnim ograničenim sposobnostima koji manifestuju simptome mentalnog poremećaja, Uredba predviđa da treba obezbediti psihološki tretman i profesionalno lekarsko savetovanje. Prema uredbi, ove usluge se mogu pružati od strane relevantnih nevladinih organizacija na osnovu zahteva stranca.
37. NMST je upoznat da medicinske usluge za strance u ovom centru, pružaju od strane Centra za porodičnu medicinu iz Prištine i Kliničko univerzitetskog centra.
38. Isto tako, 23. marta 2018, NMST je održao službeni sastanak sa direktorom Departmana za državljanstvo, azil i migraciju, koji je saopštio da nevladina organizacija koja je ranije pružala besplatne psihološke usluge, sada je prekinula ovu uslugu.

¹⁰ Evropski komitet za sprečavanje torture, Pritvoreni zbog emigracije, objavljeni standardi 2017. godine, na: <https://rm.coe.int/16806fbf12>, (15.3.2018)

Značaj lekarskih pregleda u CZS-u prilikom prijema

39. KST¹¹ naglašava da svaki novi prijem u ovom Centru za zadržavanje, treba da bude praćen sveobuhvatnim lekarskim pregledom (uključujući prenosne bolesti) od strane jednog lekara ili kvalifikovanog medicinskog tehničara, koji izveštava kvalifikovanom lekaru što je brže moguće, nakon prijema stranog lica.
40. Pored toga, KST u izveštajima za države i opštim izveštajima, neprekidno je naglasio suštinsku važnost koju imaju lekarski pregledi posebno u slučajevima tek primljenih pritvorenika, ne samo za identifikaciju infektivnih bolesti i sprečavanje samoubistava, nego i za doprinos koji se daje u pogledu sprečavanja torture kroz odgovarajuću evidenciju povreda.¹²
41. NMST je tokom poslednje posete, 7. marta 2018, upoznat da tek primljenim strancima u ovom Centru ne obavljaju se opšti lekarski pregledi, osim ako oni zatraže tako nešto, iako je ovo izričito predviđeno članom 10. Uredbe. U slučajevima kada strano lice tokom boravka u Centru, ima potrebe za lekarom, službenik Centra poziva Hitnu pomoć za pružanje lekarskih usluga. **U slučajevima kada se stranom licu prepisuje terapija sa medikamentima, terapija se daje od strane nenadležnih službenika (osoblje obezbeđenja ili drugi službenici) s obzirom da nema medicinsko osoblje unutar Centra.**
42. NMST je primetio da svi podaci u vezi sa pružanim lekarskim uslugama strancu drže se na njegovom/njenom dosijeju. Na njegovom/njenom ličnom dosijeju imaju pristup službenici Centra. **KST¹³ naglašava da lekarska poverljivost treba da se poštuje sto kao u zajednici, posebno lekarski dosijeji ne trebaju biti dostupni nemedicinskom osoblju, nego trebaju se držati zatvoreni od strane medicinske sestre ili lekara.**
43. Stoga, NMST smatra da CZS treba imati najmanje jednu kvalifikovanu medicinsku sestru, koja bi obavljala početni lekarski pregled tek primljenih, da prima potrebne zahteve za posete lekara, da daje terapiju i da vrši nadzor medicinskih dosijeja i nadzor opštih higijenskih uslova. Pritvorenim stranim licima takođe treba pružati psihološku pomoć i psihijatrijsku negu po potrebi.

Disciplinske mere i ograničena sredstva

44. Uredba utvrđuje da u slučajevima kada stranac svojim ponašanjem predstavlja opasnost za sebe, za druge strance u centru, osoblje Centra, treća lica, bezbednost i red, kao i za materijalna dobra Centra, mogu se preduzeti sledeće mere: upotreba fizičke sile koja treba da bude srazmerna i zakonita,. Ova mera je poslednja mera koja se upotrebljava samo ukoliko ne uspeju druge mere. **Isto tako, uredba predviđa da u okviru ovih mera može se uraditi vezivanje ruka i noge liscicama.**¹⁴

¹¹ KST, Pritvoreni zbog emigracije [CPT/Inf(2017)3], stav 9. na: <https://rm.coe.int/16806fbf12> (13.3.2018)

¹² Evropski komitet za sprečavanje torture, izveštaj o poseti na Kosovu 2015. godine, objavljen 2016. godine, stav 62. na: <https://rm.coe.int/16806a1efc>, (6.3.2018). Evropski komitet za sprečavanje torture, 26. opšti izveštaj, stav 72. na: <https://rm.coe.int/168070d0c8>, (6.3.2018).

¹³ KST, Pritvoreni zbog emigracije, [CPT/Inf(2017)3], vidi linka <http://hudoc.cpt.coe.int/eng/?i=p-standards-inf-2009-27-part-en-5>, (13.3.2018)

¹⁴ Član 46. Uredbe o Centru za pritvor stranca.

45. Prema Uredbi, disciplinske mere koje se mogu izricati strancu su: usmena ili pismena opomena, obaveza održavanja i čišćenja Centra, ukidanje prava za slobodne aktivnosti, rekreaciju, TV, internet, ukidanje prava na kulturne i sportske aktivnosti u trajanju do 5 dana i izolacija do 48 sati.
46. Prilikom kontrole registara i dosijea smeštenih lica u ovom Centru, NMST je primetio da 19. januara 2018, jedan od pritvorenih stranaca povredio se prilikom pokušaja razbijanja stakla. **Za disciplinski prekršaj namerno uništavanje ili oštećenje pokretne i nepokretne imovine Centra, Rukovodilac Centra izrekao dotičnoj osobi disciplinsku meru izolacije za 48 sati.**¹⁵ NMST je primetio sa uredba ne sadrži odredbe koje obavezuju CZS da zadržavanom strancu predaje kopiju odluke o disciplinskoj meri izolacije, nego predviđa samo da odluku treba priložiti dosijeu stranca.
47. U izveštaji o poseti u Ukrajini 2009. godine, KST **preporučio je ukrajinskim vlastima da strancu kome se izriče disciplinska mera izolacije treba predati kopiju relevantne odluke i informisati o mogućnošću podnošenja žalbe protiv odluke pred spoljašnjim organom**, da garantuju strancima kojima se izriče ova mera redovan pristup tušu i da preispitaju pružanu režim za strance kojima se izriče ova disciplinska mera. Prema KST-u, treba preduzeti posebne korake da se obezbedi pristup dvorištu koja je opremljena adekvatno za provetravanje najmanje jedan sat dnevno, kao i da imaju pristup materijalu za čitanje.¹⁶
48. **NMST smatra da uredbu treba izmeniti u skladu sa preporukama Evropskog komiteta za posetu u Ukrajini, Bugarskoj i Francuskoj, odnosno izričito naglasiti u Uredbi da strancu kome se izriče disciplinska mera treba predati kopiju odluke rukovodioca CZS-a ili ovlašćenog službenika, za izricanje takve mere na jezik kojeg on razume ili na engleskom jeziku.**¹⁷
49. KST¹⁸ naglašava da je u interesu pritvorenih stranih lica i osoblja da imaju napisan kućni red u svim prostorijama Centra o kopije trebaju staviti na raspolaganje na odgovarajućem jeziku. Kućni red treba razmatrati široki spektar pitanja, prava i dužnosti koje se odnose na dnevnu rutinu. Kućna pravila trebaju obuhvatiti i disciplinske postupke i obezbediti pritvorenim licima pravo na saslušanje u vezi sa navodnim kršenjem i mogućnošću za podnošenje žalbe pred drugim nezavisnim organom protiv bilo koje izrečene sankcije. Bez takvih pravila, postoji opasnost razvijanja nezvaničnog (i nekontrolisanog) disciplinskog sistema. **NMST primetio je tokom posete da osim informativnih brošura, nije bilo posebnih dokumenata za kućni red i upoznavanje sa disciplinskim postupcima.**

¹⁵ Član 47. Uredbe (MUP) br. 03/2014 o funkcionisanju Centra za pritvor stanaca.

¹⁶ Vidi na: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-ukr-20090909-en-17%22%5D%7D>, (14.3.2018).

¹⁷ Za više detalja, vidi 19. opšti izveštaj KST-a, stav 88. na:

<http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-standards-inf-2009-27-part-en-4%22%5D%7D>, Izveštaj KST-a o poseti u Ukrajini 2009. godine, stav 71. na:

<http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-ukr-20090909-en-17%22%5D%7D>, Izveštaj KST-a o poseti u Bugarskoj 2008. godine stav 44. na: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-bgr-20081215-en-12%22%5D%7D>, Izveštaj KST-a o poseti u Francuskoj 2006. godine, stav 76. na:

<http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-fra-20060927-fr-14%22%5D%7D>, (14.3.2018)

¹⁸ [CPT/Inf(2017)3] ; vidi na: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng?i=p-standards-inf-2009-27-part-en-4> , (13.3.2018)

Postupak za podnošenje žalbi

50. Efikasni sistem za podnošenje žalbi ja osnovna garancija protiv zlostavljanja u mestima gde se drže lica lišena slobode. Smeštena lica u ovim centrima trebaju imati mogućnost da podnesu žalbe u okviru Centra i na poverljiv način da imaju omogućen pristup odgovarajućem organu.
51. Član 19. Uredbe utvrđuje da stranci imaju pravo na žalbu kod rukovodioca Centra u vezi sa uslovima prijema u Centru i ponašanjem osoblja. Žalba se dostavlja DDAM-u, u roku od 7 dana. Dalje, Uredba utvrđuje da se u Centru postavlja jedna kutija za žalbe, kojom upravlja Centar. Jedna kutija za žalbe postavlja se i upravlja od strane Institucije Ombudsmana.¹⁹
52. NMST je primetio da stranci u Centru imaju na raspolaganju kutiju za žalbe koja je postavljena od Centra.

Kontakt sa spoljnim svetom

53. KST smatra da pritvoreni stranci trebaju imati mogućnost da budu u prikladnom kontaktu sa spoljnim svetom, (uključujući mogućnosti telefoniranja i prihvatanja poseta) i njihova sloboda kretanja u okviru centra za zadržavanje treba biti ograničena što je manje moguće.²⁰ Uredba utvrđuje da stranac u ovom Centru ima pravo da drži korespondenciju, prima pakete i ostale stvari.
54. Isto tako, Uredba utvrđuje da stranac ima pravo na telefoniranje po potrebi u trajanju od 5 minuta, počev od 09:99 do 16:00 časova. Prema Uredbi strancima se omogućuju i međunarodni pozivi. Strancima koji su smešteni u Centru dozvoljavaju se i posete. **Tokom posete, NMST nije primio žalbe što se tiče prava na kontakt sa spoljnim svetom.**

Stoga, na osnovu nalaza tokom posete, NMST preporučuje Ministarstvu unutrašnjih poslova:

- **CZS treba da ima na raspolaganju najmanje jednu medicinsku sestru koja bi obavljala lekarske preglede tek primljenih, dala terapiju i brinula o medicinskim dosijeima stranaca u CZS-u, i jednog psihologa kao što je predviđeno Uredbom.**
- **Centar treba da vodi sledeće protokole: protokol o izolaciji, o telesnim povredama, samopovređivanju, pokušaju samoubistva, seksualnom zlostavljanju i smrti.**
- **Osoblje obezbeđenja treba pohađati adekvatne obuke za rad sa ovom kategorijom.**
- **Za sva njihova prava i obaveze, stranci trebaju biti obavješteni putem posebnog dokumenta, na jeziku kojeg oni razumeju i u kojem potvrđuju da su razumeli svoja prava i obaveze.**
- **Uredba da sadrži posebnu odredbu koja predviđa da strancu kojem se izriče disciplinska mera treba predati kopiju odluke na jeziku kojeg on/ona razume.**
- **Pritvorenim strancima treba pružati besplatnu pravnu pomoć u skladu sa Uredbom.**

¹⁹ Član 19. stav 2. i 3. Uredbe o Centru za pritvor stranaca.

²⁰ Evropski komitet za sprečavanje torture, vidi na: <https://rm.coe.int/16806fbf12>, (14.3.2018).

S'poštovanjem

Hilmi Jashari

Ombudsman